

УДК 341.71:929 Драшковић Д.

DOI <https://doi.org/10.31212/tokovi.2023.2.djo.109-136>

Оригинални научни рад/Original scientific paper

Примљен/Received: 9. 11. 2022.

Прихваћен/Accepted: 13. 7. 2023.

Братислав ЂОРЂЕВИЋ

bpdjordj@gmail.com

Дипломате Краљевине Југославије у сенци – каријера Душана Драшковића

Апстракт: У чланку је описана каријера Душана Драшковића, дипломате Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца/Југославије, од 1926. до 1945. године. Анализирани су развој његове чиновничке каријере и допринос који је пружио раду југословенске дипломатске службе, с посебним освртом на период боравка у Швајцарској и Француској, те његове породичне прилике, у мери у којој су утицале на његов рад и каријеру. Чланак је заснован на архивској грађи, домаћој дневничкој, мемоарској и релевантној историографској литератури, као и на изјавама сведока.

Кључне речи: Душан Драшковић, дипломатија, Југославија, Швајцарска, Француска, Друштво народа, Међународни биро рада, Међународни комитет Црвеног крста

Чланак је настао из жеље да се широј јавности представи дипломатска каријера Душана Драшковића (1898–1966), која је трајала од 1926. до 1945. године. Непосредно је инспирисан причом коју је аутор чуо још половином деведесетих година прошлог века, док је као дипломата службовао у Сталној мисији Савезне Републике Југославије при Уједињеним нацијама (УН) у Њујорку, приликом бројних сусрета с Драшковићевом ћерком Силвијом Стојанком Драшковић Жино (Sylvie Stoyanka Drachkovitch Junod), тада представницом Међународног комитета Црвеног крста (*International Committee of the Red Cross – ICRC*) у УН. Требало је, међутим, да прође више од 25 година да би аутор, по свом пензионисању, могао да се више посвети овој теми и да кроз истраживања у архиви, књигама и периодици, као и на основу сусрета и кореспонденције

с Драшковићевом ћерком, која као и њене две сестре и два брата живи у Француској, покуша да састави овај рукопис.*

У последње три деценије објављује се све већи број монографија, биографија, студија, мемоарских дела, дневника и чланака који обрађују рад спољнополитичке службе Краљевине СХС/Југославије и нарочито познатих дипломата између два светска рата. На тај начин, широј читалачкој публици омогућено је да се упозна с развојем и историјатом ове службе и каријерама ових истакнутих чиновника, међу којима су били и наши познати књижевници („поете у фраку“), као што су Милан Ракић, Јован Дучић, Иво Андрић, Растко Петровић, који су дали значајан допринос тој делатности.¹ У већини случајева, реч је о дипломатама које су своју

* Овим путем аутор изражава своју велику захвалност особљу Архива Југославије, без чије помоћи не би било могуће да се дође до важних архивских података о предмету истраживања. Аутор дугује посебну захвалност др Срђану Мићићу, доценту Филозофског факултета у Београду, не само због његових стручних савета у погледу садржине и структуре рукописа, већ и због стављања на располагање белешки које су биле од велике помоћи за проналажење неких кључних извора везаних за Драшковићеву каријеру. Посебан допринос настанку овог рукописа дала је и Драшковићева ћерка, Силвија Стојанка, с којом је аутор неколико пута разговарао приликом њених посета Србији 2021. и 2022, а која је у тим приликама, као и током преписке с аутором, пружила важне податке о животу, каријери и породици Душана Драшковића, који нису могли да се пронађу у архивима.

1 За продубљеније упознавање са овим периодом, аутор препоручује, поред осталих, следеће изворе: Јован Дучић, *Дипломатски списи*, приредио Миладин Милошевић, (Београд: Просвета–БИГЗ, 1991); Иво Андрић, *Дипломатски списи*, приредио Миладин Милошевић, (Београд: Просвета–БИГЗ, 1992); Растко Петровић, *Дипломатски списи*, приредио Миладин Милошевић, (Београд: Просвета–БИГЗ, 1994); Милан Јовановић Стоимировић, *Дневник 1936–1941*, приредили Стојан Трећаков, Владимир Шовљански, (Нови Сад: Матица Српска, 2000); Миодраг Митић, *Поете у фраку*, (Београд: ИП „Филип Вишњић“, 2002); Коста Ст. Павловић, *Онакви какве сам их знао*, (Београд: Откровење, 2004); Мирослав Караулац, *Андрић у дипломатији*, (Београд: ИП „Филип Вишњић“, 2009); Žaneta Đukić Perišić, *Pisac i priča. Stvaralačka biografija Ive Andrića*, (Novi Sad: Akademska knjiga, 2012); *Ivo Andrić – Literat und Diplomat im Schatten zweier Weltkriege (1925–1941)*, her. Branko Tošković / *Ivo Andrić – književnik i diplomata u sjeni dvaju svjetskih ratova (1925–1941)*, ur. Branko Tošković, (Beograd: Beogradska knjiga; Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität, 2012); Душан Глишовић, *Иво Андрић, Краљевина Југославија и Трећи рајх 1939–1941, I том*, (Београд: Службени гласник, 2012); Душан Глишовић, *Иво Андрић, Историја и политика*, (Београд: Службени гласник, 2017); Срђан Мићић, *Од бирократије до дипломатије. Историја југословенске дипломатске службе 1918–1939*, (Београд: ИНИС, 2018); Иван Ристић, *Милан Ракић у Софији*, (Београд: Чигоја штампа, 2018); Јован Дучић, *Дневник 1937*, приредио Миладин Милошевић, (Нови Сад: ИК „Прометеј“, 2019); Mihael Martens, *U požaru svetova. Ivo Andrić – jedan evropski život*, (Beograd: Laguna, 2020); Коста Ст. Павловић, *Дневник*

каријеру већ биле започеле за време Краљевине Србије или одмах после Првог светског рата, те су имале довољно времена да стекну велико искуство и да пре почетка Другог светског рата достигну и највиша звања у хијерархији. Период између два светска рата био је, међутим, релативно кратак за напредовање млађих чиновника у дипломатској служби. Стога је разумљиво да наша историографија није могла да подједнаку пажњу посвети и другим дипломатама које су у ову службу ступиле нешто касније, а које су често, ометене Првим светским ратом, биле у немогућности да на време заврше своје школовање или универзитетске студије. И те млађе дипломате које су стекле значајно образовање, најчешће у иностранству, са знањем више страних језика, патриотизмом, али и својим великим залагањем, такође су дале важан допринос током своје службе у Краљевини СХС/Југославији. Нажалост, за многе од њих једноставно није било довољно времена да напредују до највиших чиновничких звања, јер је напад нацистичке Немачке на Југославију априла 1941. прекинуо њихове каријере.

Душан Драшковић је био један од таквих, недовољно познатих дипломата. Његова каријера је трајала од 1926. до 1945, а по завршетку Другог светског рата, изабрао је да се не врати у нову Југославију. Душан Драшковић се родио 23. јануара/5. фебруара 1898. у Крагујевцу, као друго дете Стојана Драшковића, пекара, и Христине.² Основну школу и гимназију завршио је у родном граду, али је његово школовање било прекинуто почетком Првог светског рата. Као добровољац са 17 година, током 1915. ступио је у прву чету 19. пешадијског пука „Војвода Путник“. Током велике непријатељске офанзиве у јесен исте године, приликом повлачења српске војске према Албанији, 16. новембра 1915. код Призрена су га заробили Бугари. Провео је шест месеци у заробљеништву, одакле је побе-

1930–1932, приредили Срђан Мићић, Наташа Милићевић, (Београд: Историјски архив Београда, ИНИС, 2020); Зоран Бајин, *Спалајковић, Дипломата и контрареволуционар*, (Нови Сад: ИК „Прометеј“, 2021); Жанета Ђукић Перишић, *Небо над Београдом. Андрић и престоница*, (Београд: Вукотић Медиа, 2022); *Преглед спољне политике Краљевине Југославије од 1918. до 1935. године*, приредили Ђорђе Н. Лопичић, Јелена Ђ. Лопичић Јанчић, (Београд: Институт за међународну политику и привреду, 2022); Perica Hadži-Jovančić, *Treći rajh i Jugoslavija: ekonomija straha, 1933–1941*, (Beograd: Društvo za urbanu istoriju; Pirot: Pi-press, 2022).

2 На основу извода из Матичне књиге рођених издатог од стране Храма Св. Тројице у Крагујевцу од 23. фебруара 1923, види се да је крштен у старој крагујевачкој цркви 29. јануара 1898. године. Архив Југославије (АЈ), фонд 334, Министарство иностраних послова Краљевине Југославије, Персонални одсек Управног одељења, кутија 151, јединица описа 474, фолија 244.

гао.³ По завршетку рата завршио је Крагујевачку мушку гимназију и матурирао почетком фебруара 1919. године.⁴

Важан преокрет у његовом животу десио се када је из Крагујевца отишао на студије у Женеву, у јесен 1919, где се уписао на Факултет социјално-економских наука.⁵ После четири године завршио је студије и из дипломе, коју му је издао Универзитет у Женеви 15. јула 1924, види се да је током студија полагао општу историју, политичку економију, социјалну економију, социологију, специјалну политичку економију, историју филозофије, морал, политичку географију, историју политичких институција, општу статистику, основе права, економску историју, економску географију, антропологију, специјалну статистику, јавне и приватне финансије и експерименталну психологију.⁶

По дипломирању, Драшковић се враћа у земљу и 26. марта 1925. запошљава се у Министарству за социјалну политику као чиновник 9. групе I категорије.⁷ У том Министарству, међутим, не остаје дуго. С обзиром на чињеницу да је завршио универзитетске студије у иностранству и да је течно говорио француски и немачки језик, већ 10. децембра 1925. обраћа се министру иностраних дела др Момчилу Нинчићу с молбом да га приме у Министарство иностраних дела (МИД), по могућно-

3 AJ, 334-Персонални-151-474, 243 фолија 3, службенички лист Душана Драшковића.

4 Уверење Прве гимназије из Крагујевца да је фебруара 1919. положио виши течајни испит. AJ, 334-Персонални-151-474, 246.

5 У публикацији Универзитета у Женеви, у списку студената уписаних на Факултет социјално-економских наука у зимском семестру (октобар–март) 1919/20, на стр. 40, под бројем 31, налазимо име Драшковића. Наводи се да је из Србије, да је уписан у зимском семестру 1919. и да станује на адреси Bd. Du Pont-d'Arve, 7 у Женеви. *Université de Genève, Liste des autorités, professeurs, assistants, étudiants et auditeurs, Semestre d'hiver, Octobre-Mars, 1919/20, (Genève, Imprimerie Centrale, 1919)*. https://www.unige.ch/archives/files/8615/1021/6586/1919-20_SemestreHiver.pdf (приступљено 29. 10. 2022).

6 AJ, 334-Персонални-151-247, Диплома, превод са француског. Из публикације коју је објавио Универзитет у Женеви, види се такође да је дипломирао на том факултету. *Grades et diplômes conférés pendant l'année 1923-1924, 2*. https://www.unige.ch/archives/files/1015/3866/3058/Diplomes_1923-1924.pdf (приступљено 29. 10. 2022).

7 AJ, 334-Персонални-151-474, 242, фолија 4, Постављење, О. Бр. 2391 од 26. марта 1925. Чланом 6. Закона о чиновницима и осталим државним службеницима грађанског реда од 31. јула 1923, чиновници су према стручној спреми били подељени у три категорије. За I категорију био је неопходан завршен факултет или виша стручна школа која одговара завршеном факултету. Чланом 9. истог закона, према подели рада I категорија је била подељена у девет група – 1. група је била највиша а 9. група најнижа (*Службене новине Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца*, 1. 9. 1923, 1, 2).

сти у Одељење за Лигу народа или за конзуларне послове.⁸ Ова његова молба је, на срећу, била повољно решена, тако да је 16. фебруара 1926. постављен за дневничара у Одељењу за штампу, с платом од 2.000 динара из поверљивог кредита.⁹

Иако само у статусу дневничара, што је тада било уобичајено за почетнике који су примљени у дипломатску службу изван редовних конкурса за пријем приправника, Душан у својој 28. години одлучује да склопи брак и заснује породицу, са својом љубави коју је очито упознао у Женеви. Он о својој намери 27. јула 1926. обавештава Министарство и, у складу с параграфом 248. Закона о чиновницима и осталим државним службеницима грађанског реда из 1923, моли сагласност министра да склопи брак са госпођицом Елен Тома (Hélène Thomas), ћерком Албера Томе (Albert Thomas)¹⁰, директора Међународног бироа рада у Женеви.¹¹ Нинчић доноси позитивно решење, тако да је венчање обављено 17/30. августа 1926. у Руској православној цркви у Женеви. Из извода из матичне књиге венчаних који је издала црква у Женеви, види се да Србин из Крагујевца, чиновник МИД-а Душан Ст. Драшковић (стар 28 година), православне вероисповести, ступа у први брак, с француском грађанком из Шампињиа на Марни, девојком по имену Јелена Тома, протестантске вероисповести, старом 20 година, којој је то такође први брак. Обред је вршио протојереј Сергије Ј. Орлов, сведоци са стране младожење били су генерални конзул у Женеви Никола Степановић Петровић и др М. Радвановић, а с младине стране, Л. Радије.¹²

8 AJ, 334-Персонални-151-474, 249, Писмо Драшковића Министру иностраних дела од 10. децембра 1925. године.

9 AJ, 334-Персонални-151-474, 250.

10 Албер Тома (1878–1932), француски социјалиста и министар за наоружање током Првог светског рата, председник Међународног бироа рада (МБР) од 1919. до смрти маја 1932, као искусан политичар увек је узимао иницијативу у раду не чекајући одобрење влада заинтересованих држава и својом активношћу успео је да очува аутономију у раду МБР (наведено према: Павловић, *Дневник 1930–1932*, 60, фус. 97). Више о животу и раду Томе видети у зборнику радова: *Un grand citoyen du monde: Albert Thomas vivant*, (Paris, Société des amis d'Albert Thomas, 1957). Поглавље о Томи као дипломати написао је Драшковић. Податак са интернета: <https://www.tantquilyauradeslivres.fr/biographies-memoires/abert-thomas> (приступљено 29. 10. 2022). Такође и код: Denis Guérin, *Albert Thomas au BIT, 1920-1932. De l'internationalisme à l'Europe*, (Institut européen de l'Université de Genève, études 2-1996, Décembre 1996). <https://www.unige.ch/gsi/files/2914/0351/6342/guerin.pdf> (приступљено 29. 10. 2022).

11 AJ, 334-Персонални-151-474, 265.

12 AJ, 334-Персонални-151-474, 248, Извод из матичне књиге венчаних Женевске руске православне цркве бр. 28 од 31. 08. 1926. (превод с руског).

Пошто је Драшковић провео скоро годину дана на месту дневничара, министар Нинчић га 5. децембра 1926. поставља за приправника у 9. групи I категорије са 1. степеном основне плате.¹³ Драшковић ради у Другом одељењу Генералне политичке дирекције МИД, задуженом за Друштво народа и остале међународне организације,¹⁴ али његова каријера не тече без извесних потреса. Као млад и помало бунтован човек, ангажован и на неким међународним активностима студентског покрета, није увек спреман да поштује чиновничку хијерархију и послуша наредбе својих шефова. Тако, у једној прилици, шеф Другог одељења, Душан Ђорђевић, званично се жали Генералном политичком директору на Драшковића¹⁵ и каже да овај није поступио по његовом наређењу да поново прекуца неко писмо, да је одбио да дође на дежурство у суботу јер иде на конгрес студената и да је одбио да прекуца обрачун трошкова за ђенерала Михаила Ненадовића,¹⁶ те тражи да Драшковића преместе из његовог одељења. Драшковић поводом тога пише изјашњење у коме објашњава своје поступке: да је одмах написао заборављену адресу, да га Ђорђевић у последњем моменту обавештава о дежурству, те да је за

13 АЈ, 334-Персонални-151-474, 270, Решење Пр. Пов. Бр. 5043/26 од 5. децембра 1926. године. Чланом 29. Закона о чиновницима и осталим државним службеницима грађанског реда из 1923, основна плата чиновника одређивала се по категоријама службе и у свакој категорији се делила на десет степени – 1. степен је био најнижи а 10. степен највиши (*Службене новине Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца*, 1. 9. 1923, 3).

14 Реорганизацијом МИД извршеном 5. децембра 1925, Друго одељење било је задужено за Друштво народа и остале међународне организације с којима је МИД имао контакте (Међународну унију за Друштво народа, Лигу цркава, Интерпарламентарну унију и Међународни Црвени крст), мањинска питања, верска питања (Ватикан и друге религијске институције с којима је МИД имао комуникацију), надзор над поштовањем војних клаузула мировних уговора, склапање уговора о арбитражи спорова мирним путем (Мићић, *Од бирократије до дипломатије*, 97, 98).

15 АЈ, 334-Персонални-151-474, 273, Жалба шефа Другог политичког одељења од 14. 12. 1927.

16 Михаило М. Ненадовић (1876–1934), артиљеријски бригадни ђенерал, у чиновима потпуковника, пуковника и ђенерала био је војни изасланик у Берну (1917–1920), у Варшави (1920–1922) и у Прагу (1922–1927), војни, ваздухопловни и поморски аташе у Паризу и Лондону (1931–1934); те члан југословенских делегација за Скупштине Друштва народа 1928–1930. и делегације на Конференцији за разоружање 1932. године. Више видети у: Mile Bjelajac, *Generali i admirali Kraljevine Jugoslavije 1918–1941. Studija o vojnoj eliti i biografski leksikon*, (Beograd: Institut za noviju istoriju Srbije, 2004), 226, 227.

учешће на конгресу имао сагласност.¹⁷ Побија наводе свог шефа и истиче да не може да дозволи да га Ђорђевић квалификује као непристојног и недисциплинованог чиновника, јер управо Ђорђевић никад не одговара на његов учтив поздрав.¹⁸ Ипак, помоћник министра Стеван К. Павловић га кажњава опоменом и упућивањем на пријавницу у трајању од 10 дана.¹⁹

Душан и Елена у Београду добијају двоје деце – ћерку Кристину (1927) и сина Албера (1928), који је добио име по свом деди, Алберу Томи. С обзиром на то да је у пуној мери био посвећен својој породици, Драшковић тек 1929. успева да положи државни стручни испит, те решењем министра иностраних дела др Војислава Маринковића бива постављен 17. децембра 1929. за сталног чиновника Министарства – писара 8. групе 1. степена²⁰ (што је еквивалент садашњем звању аташеа).²¹

Полагањем државног испита и стицањем овог првог дипломатског звања, Драшковић је испунио услов да га упуте на дужност у иностранство. То се и остварује у пролеће 1930, када га постављају за писара (8. групе 2. степена) у Сталној делегацији Краљевине Југославије при Друштву народа у Женеви.²² На дужност се јавио 22. априла 1930. године.²³

17 Драшковић је, наиме, као овлашћени представник Међународног бироа рада из Женева, говорио на седници Међународног студентског савеза, одржаној у Београду. О томе су известили дневни листови *Политика* („Свечана седница Међународног Студентског Савеза“, стр. 1–2) и *Правда* („Свечано отварање Савета Међународне Универзитетске Федерације“, стр. 1) од 12. децембра 1927, који у својим написима дају кратак извод и из Драшковићевог говора.

18 АЈ, 334-Персонални-151-474, 276, Изјашњење Драшковића од 28. 12. 1927. године.

19 АЈ, 334-Персонални-151-474, 275, Пр. Пов. Бр. 5170 од 27. 12. 1927. године.

20 АЈ, 334-Персонални-151-474, 306, Решење Пр. Пов. Бр. 4922/29.

21 Аутор се сећа да је по полагању испита за дипломатско-конзуларне послове у Савезном секретаријату за иностране послове СФРЈ 1978, добио звање „референт за дипломатско-конзуларне послове“, што је дуго за време СФРЈ било најниже дипломатско звање у Министарству, а у ствари је идентично звању „писар“ које се користило између два рата. Истовремено, у дипломатско-конзуларним представништвима између два рата и за време социјалистичке Југославије, дипломате почетници, „писари“ или „референти“, пријављивани су код државе пријема или међународне организације као аташеи. По садашњем Закону о спољним пословима – чл. 36 и 37 (*Службени гласник РС*, бр. 116, 11. 12. 2007; бр. 126, 28. 12. 2007. – исправка, 41 од 2. јуна 2009), чиновници који су положили испит за дипломатско-конзуларне послове, добијају дипломатско звање „аташе“.

22 АЈ, 334-Персонални-151-474, 313, Пр. Пов. Бр. 916 од 20. 03. 1930. године.

23 АЈ, 334-Персонални-151-474, 320, телеграм секретара Сталне делегације при Друштву народа у Женеви Иве Андрића, Пов. Бр. 289 од 22. 4. 1930. године. Андрић је премештен у Женеву из Брисела само месец дана пре Драшковића.

Драшковић је са своје 32 године поново у Женеви, у месту у коме је студирао и у коме се затим оженио, овога пута у званичном својству као млади дипломата, са супругом и двоје деце, где у правом смислу наставља да учи овај нимало лак занат. У то време, стални делегат је др Илија Шуменковић, који је истовремено и посланик у Берну. Он је, међутим, највише времена проводио у Берну, те је у наредне три године непосредни шеф Драшковићу био Иво Андрић, који је често био и отправник послова *ad interim* Сталне делегације приликом дужих одсуствовања Шуменковића, као и у периоду по завршетку Шуменковићевог мандата, до доласка Константина Фотића,²⁴ новог сталног делегата²⁵ у рангу посланика.

Из једне наредбе шефа Сталне делегације Шуменковића из 1931, види се следећа подела посла у представништву: Иво Андрић, први секретар, сва документа и све едиције Друштва народа која се односе на политичка питања, питања мањина и разоружања и сва социјална питања; Бранко Димић, секретар делегације, саобраћајна питања без разлике; Душан Драшковић, писар, привредна и финансијска питања, као и сва издања Међународног бироа рада; кнез Никола Свјатополк-Мирски, званичник-дневничар, доставља сва документа свима. Сви су дужни реферисати и назначити на документима дан када су по њима реферисали.²⁶ Како је Драшковић пратио проблематику Међународног бироа рада (а и с обзиром на његове родбинске везе), Министарство иностраних послова (МИП) га током 1931. одређује да прати Тому током његове посете Југославији.²⁷

Током Драшковићевог боравка у Сталној делегацији у Женеви, његов рад је био званично оцењиван четири пута: за прву, 1930. годину, оценио га је стални делегат Шуменковић²⁸; за 1931.²⁹ и 1932. годину,³⁰ отправник послова Андрић, а за 1933. годину, стални делегат Фотић.³¹

Из радних оцена се види како је Драшковић постепено напредовао у савлађивању послова који су му стављани у задатак, али и у свом

24 Константин Фотић (1891–1959) је два пута постављан за сталног делегата у Женеви, 1927–1929. и 1932–1935. године. Више видети у: Nataša Milićević, „Konstantin Fotić – diplomat od karijere“, *Istorija 20. veka* 1/1998, 143–162.

25 Митић, *Поете у фраку*, 38–39.

26 АЈ, фонд 159, Стална делегација при Друштву народа – Женева, кутија 11, фасцикла 1931, Наредба Пов. Бр. 84 од 29. 1. 1931. године.

27 АЈ, 159-11-1931, депеша МИП, Пов. Бр. 7415 од 18. 4. 1931. године.

28 АЈ, 334-Персонални-151-474, 321, 322.

29 АЈ, 334-Персонални-151-474, 325.

30 АЈ, 334-Персонални-151-474, 330.

31 АЈ, 334-Персонални-151-474, 333.

односу према раду и према колегама у представништву. Према распореду послова, све време је радио на питањима Међународног бироа рада, састављао извештаје из те области и обављао и преписку у вези с тим. Од осталих послова, био је задужен за канцеларијске и послове архиве, што су најчешћи послови поверени млађим дипломатама. Такође је радио и шифру, а у каснијој фази био је задужен и за вођење благајне (или како се то данас каже – обављао је дужност рачунопологача представништва).³² Прве године је оцењен као „врло добар“, истицало се да има иницијативу у раду и да поседује особине да се развије у правцу самосталног рада, што се касније и потврдило. У каснијим оценама се види да је све више напредовао, да се развио у поузданог дипломату, веома марљивог, с врло добром стручном спремом, те га нарочито Андрић оцењује као „одличног чиновника“.

Андрић као отправник послова, најзад, предаје дужност новом шефу Сталне делегације, посланику Константину Фотићу, 16. јануара 1933.³³ Указом од 12. марта, Андрића одређују да се врати у МИП у Београду. Али то се неће одмах десити. Формално га разрешавају дужности у Сталној делегацији, али га упућују на рад као секретара југословенске делегације на Конференцији за разоружање у Женеви.³⁴

С обзиром на Драшковићево учешће у рату, МИП у складу с параграфом 49. Закона о чиновницима од 31. 3. 1931, доноси решење којим му за трећину умањује време потребно за напредовање,³⁵ тако да је унапређен у звање секретара (7. групе) Сталне делегације у априлу 1933. године.³⁶ У новембру исте године, поново прима и благајну Сталне делегације од колеге Бранка Димића, секретара, који је постављен за конзула у

32 АЈ, 334-Персонални-151-474, 326, решење министра Р. Бр. 206 од 21. јануара 1932.

33 АЈ, 159-19-1, Протокол о предаји и пријему дужности између г. Др Ива Андрића, отправника послова и првог секретара Краљ. сталне делегације и Константина Фотића, опуномоћеног министра и сталног делегата, Пов. Бр. 11 од 16. 1. 1933.

34 Телеграм Јевтића, У. Пр. Пов. Бр. 1218 од 23. 3. 1933, Константин Фотић – Управном одељењу МИП, Пов. Број 202 од 23. марта 1933, разрешили дужности Иву Андрића и упутили га на рад делегацији на Конференцији за разоружање (АЈ, 159-19-1 и АЈ, 334-Персонални-134-457, 854).

35 АЈ, 334-Персонални-151-474, 331, решење МИП КЈ У. Пр. Пов. Бр. 3232-31 од 16. 3. 1933.

36 АЈ, 334-Персонални-151-474, 332, Указ У. Пр. Пов. Бр. 1844 од 28 априла 1933. Секретар 7. групе би по данашњим мерилима био еквивалент трећем секретару, дакле почетном секретарском звању.

Генералном конзулату у Ријеци, о чему шеф делегације Фотић јавља Београду.³⁷

Убиство краља Александра Карађорђевића у Марсељу затиче Драшковића у Женеви. Он 10. октобра 1934. године, као и друге дипломате, потписује заклетву на верност новом суверену, младом краљу Петру II.³⁸ Месец дана касније, Драшковића обавештавају из МИП-а да га из Женеви премештају за вицеконзула (такође 7. групе) у Генерални конзулат у Марсељу.³⁹ Међутим, Фотић моли да се продужи рок за разрешење од дужности до краја јануара 1935, због изванредног посла приликом наредног заседања Савета Друштва народа (жалба Југославије против Мађарске, поднета Друштву народа, због одговорности мађарских државних органа за пружање подршке терористичким активностима усташа у вези с убиством краља Александра), с чиме се МИП саглашава.⁴⁰ Најзад, разрешен је дужности у фебруару 1935.⁴¹ Један од разлога одлагања је било и то што је Драшковић био и рачунополагач у Сталној делегацији и није имао коме да преда благајну. Због тога, Фотић моли МИП да се секретар Владимир Манојловић, који је раније био упућен на рад у Почасни конзулат у Женеви, врати у Сталну делегацију да би преузео дужност рачунополагача.⁴²

37 Фотић, Пов. Бр. 775 од 14. новембра 1933, разрешиће Димића чим преда благајну секретару Драшковићу који се враћа 20. новембра са одсуства. АЈ, 334-Персонални-150-473, 90.

38 „Ја, Душан Ст. Драшковић, секретар Краљевске Сталне делегације при Друштву Народа у Женеви, заклињем се свемогућим богом да ћу владајућем Краљу Петру II бити веран, и да ћу дужност своју по законима и законитим наредбама тачно и савесно вршити. Тако ми бог помогао!“ АЈ, 334-Персонални-151-474, 334.

39 АЈ, 334-Персонални-151-474, 335, Указ Пр. Пов. Бр. 4511/34 од 10. 11. 1934. Звање вицеконзула је уобичајено почетничко дипломатско звање у конзулатима и то звање и сада добијају дипломате премештене у конзулат, ако су претходно биле у рангу аташеа, трећег или другог секретара, што је био случај и са Драшковићем.

40 АЈ, 334-Персонални-151-474, 339, решење министра иностраних послова и председника МС Б. Д. Јевтића, У. Пр. Пов. Бр. 124 од 24. јануара 1935, којим се продужава рок за разрешење Драшковића од дужности секретара Сталне делегације до краја јануара.

41 АЈ, 334-Персонални-151-474, 340, Стални делегат Константин Фотић Управном Одељењу МИП-а, Пов. Бр. 68 од 19. фебруара 1935, разрешио дужности секретара Душана Драшковића.

42 Стални делегат Константин Фотић председнику Министарског савета и министру иностраних послова Богољубу Д. Јевтићу, Пов. Бр. 42 од 19. јануара 1935, указом У. Пр. Пов. Бр. 4511 од 10. новембра секретар Сталне делегације Душан Драшковић постављен је за вице-конзула Генералног конзулата у Марсељу (АЈ, 334-Персонални-168-491, 393); док секретар др Славко Стојковић као државни заступник у

За време службовања у Сталној делегацији у Женеви, Драшковић има прилику не само да се упозна са радом Друштва народа и Међународног бироа рада, већ и да учи од врло искусних дипломата, као што су Илија Шуменковић и Константин Фотић. У пријатељским односима је и с Ивом Андрићем, о чему сведочи и једна оригинална карикатура Андрића коју је овај поклатио Драшковићу, с посветом „за сећање на време проведено заједно у Женеви, 17. фебруар 1932.“⁴³ Драшковић директно сарађује и с највишим функционерима МИП-а и владе Краљевине Југославије, који врло често долазе у Женеву ради учешћа на састанцима и конференцијама у оквиру Друштва народа, као што су Војислав Маринковић и други министри.⁴⁴ Уз Маринковића увек путује и његов лични секретар, млади Коста Ст. Павловић, који ће у свом дневнику у белешци за 28. јануар 1932, забележити: „Светог Саву смо прославили код Драшковића који се ове године примио да буде Домаћин. Из штедне овде

међународним мешовитим судовима мора редовно да напушта рад у Сталној делегацији; (АЈ, 334-Персонални-168-491, 394) Фотић – лично за председника, Пов. Бр. 64 од 29. јануара 1935, моли да се Манојловић постави за одговорног рачунополагача, да би могао да разреши дужности Драшковића. (АЈ, 334-Персонални-168-491, 396) решење министра Јевтића, У. Пр. Пов. Бр. 688 од 19. фебруара 1935, којим се Владимир Манојловић поставља за одговорног рачунополагача у Сталној делегацији. (АЈ, 334-Персонални-168-491, 397) Јевтић Сталној делегацији Женева, У. Пр. Пов. Бр. 688 од 21. фебруара 1935, извештава о решењу.

43 Оригиналну карикатуру Андрића, коју је израдио Бранимир Петровић, тада веома популаран карикатуриста из Југославије који је живео у Женеви, аутору овог чланка поклатила је Драшковићева ћерка Силвија, а он ју је поклатио Задужбини Иве Андрића у Београду. Петровић је иначе радио бројне карикатуре дипломата и државника који су долазили на заседања Друштва народа у Женеви. У поседу аутора је и једна друга Петровићева карикатура, на којој је приказана делегација Краљевине Југославије, вероватно на заседању Конференције за смањење и ограничење наоружања у Женеви 1932, на челу с министром Војиславом Маринковићем, И. Шуменковићем (тада послаником Народне скупштине) и Фотићем (као генералним секретаром МИП), као и с неколико ресорних министара, а на њој се од дипломата налазе и Андрић (први секретар у Сталној делегацији), Иван Перне, шеф одсека за Друштво народа у МИП-у, као и Коста Павловић, лични секретар министра Маринковића.

44 Име Драшковића (*Douchan Drachkovitch*), као аташеа Сталне делегације при Друштву народа у Женеви, налазимо на списку чланова делегације Краљевине Југославије у званичном документу Конференције за смањење и ограничење наоружања, која је одржана у Женеви 1932. (*Conference for the Reduction and Limitation of Armaments, List of Delegates and Members of Delegations (Revised)*, Geneva, 1932), 112, <https://dspace.gipe.ac.in/xmlui/bitstream/handle/10973/53972/GIPE-021112-03.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (приступљено 29. 10. 2022).

је решено да се не прави никакав бал већ да сваке године код једног члана Делегације буде прослава⁴⁵.

Драшковић је био значајан за Сталну делегацију из још једног разлога. Наиме, његов таст је Албер Тома, директор Међународног бироа рада, веома важне међународне институције. То свакако омогућава Драшковићу добре контакте с том организацијом, као и приступ вредним информацијама. Како се види из његових радних оцена, он тој проблематици посвећује велику пажњу, што су његови претпостављени и запазили. Такође, Албер Тома одржава веома пријатељске односе с југословенском делегацијом, што вуче корене још из времена Првог светског рата када је био француски министар наоружања и свесрдно помагао Србији у њеним ратним напорима. Српски посланик у Петрограду Мирослав Спалајковић, у предвечерје Октобарске револуције 1917, разговарао је са „француским министром Томаом, с којим се наводно споразумео о дејствовању на руске политичке кругове“⁴⁶. Према Кости Павловићу, реч је о човеку педесетих година, старом социјалисти, дугогодишњем борцу за радничка права, који је 1916, после бурне каријере, постао министар наоружања у француској влади Клемансоа. Као врло способан организатор, Тома је био директор Међународног бироа рада од оснивања те институције 1919. па све до своје смрти.⁴⁷

Пријатељски однос Томе се види и из тога што је он сваке године редовно позивао у госте чланове југословенске делегације одређене за заседања Скупштине Друштва народа током боравка у Женеви, што поново у свом дневнику бележи Павловић.⁴⁸ Нажалост, Тома је изненада преминуо 8. маја 1932, у својој 54. години, што је сигурно био велики потрес за породицу Драшковић. Павловић у свом дневнику тим поводом констатује: „Смрћу Албер Томе нестало је још један велики наш пријатељ“⁴⁹.

Из преписке Сталне делегације види се да је током 1932. Драшковић био заинтересован да се запосли у Међународном бироу рада. Наиме, његов шеф Фотић два пута пише новом директору Бироа, нуминујући Драшковића за неку од сталних позиција у тој организацији, истичући његове квалитете и наглашавајући да би Југославија као значајна земља требало да буде заступљена у Секретаријату те организације.

45 Павловић, *Дневник 1930–1932*, 325.

46 Бајин, *Спалајковић, дипломата и контрареволуционар*, 175.

47 Павловић, *Дневник 1930–1932*, 124.

48 *Исто*, 124, 193.

49 *Исто*, 404.

Међутим, то се не реализује, пре свега због финансијских рестрикција у организацији. Драшковићу се нуди само неко привремено решење, што он не прихвата.⁵⁰

За време боравка у Женеви, крајем 1931, Душан и Елена добијају ћерку Марију-Магдалену (Marie Madeleine). Драшковић и његова супруга су у Женеви били у веома пријатељским односима с породицом посланика Фотића, који му је по именовану за посланика у Вашингтону, предложио да пође с њим. Драшковић то, међутим, није прихватио, јер је из породичних разлога желео да остане у Европи.⁵¹

Драшковић се најзад 22. фебруара 1935. јавља на дужност вице-конзула у Генерални конзулат у Марсељу, где је генерални конзул Миодраг Лазаревић.⁵² Од новембра 1935. постаје и одговорни рачунопологач.⁵³ По доласку Драшковића, Генерални конзулат је због трајања суђења саучесницима у атентату на краља Александра радио у ванредним околностима и прековремено.⁵⁴ Управо Драшковића као вицеконзула одређују да у својству званичног представника владе прати суђење које се одржавало пред судом у Екс-ан-Провансу (*Aix-en-Provence*). Пошто је тај задатак веома успешно обавио, на предлог министра иностраних послова, бива одликован Орденом југословенске круне V степена.⁵⁵ А с квалитетом његовог рада била је сагласна и француска влада, која му је доделила Орден легије части, те је мало знамење тог ордена до своје смрти с поносом носио на реверу сакоа.⁵⁶

Генерални конзул Лазаревић оценио је рад и понашање Драшковића за 1935. годину најбољим оценама: владање – примерно, стручна спрема – одлична, марљив у служби, врло поуздан, радио благајничке

50 Писма и ноте Сталне делегације Краљевине Југославије при Друштву народа и одговори директора Међународног бироа рада. АЈ, 159-17-1931.

51 Према исказу Драшковићеве ћерке Силвије, о чему јој је њена мајка причала (И-мејл Силвије аутору од 20. 10. 2021. године).

52 АЈ, 334-Персонални-151-474, 341, Депеша Лазаревић – УО МИП, Бр. 2219/34 од 22. фебруара 1934.

53 АЈ, 334-Персонални-151-474, 243, фолија 5, Р. Бр. 12526 од 4. 11. 1935.

54 О томе говори и писмо генералног конзула Пов. бр. 217 од 29. септембра 1935, којим се потврђује пријем писма председника Министарског савета и министра иностраних послова Милана Стојадиновића У. Пр. Пов. бр. 4010 од 22. септембра 1935. о радном времену, где је уведен обавезан прековремени рад, најмање до завршетка Марсељског процеса. АЈ, 334-92-326.

55 АЈ, 334-Персонални-151-474, 243, фолија 3, на предлог МИП-а, 19. децембра 1936.

56 Према исказу Драшковићеве ћерке Силвије; диплома о ордену није могла да буде пронађена у његовој заоставштини (И-мејл Силвије аутору од 13. 10. 2022. године).

послове, администрацију, француску кореспонденцију, шифру, писање машином с одличним успехом; може се нарочито препоручити за све послове које ради као и за обавештајну службу; заслужује унапређење; предлаже се за оцену – одличан.⁵⁷

Током 1936, због одсуства генералног конзула, Драшковић отпавља послове Генералног конзулата у периоду од 23. марта до 4. маја.⁵⁸ Иако заузет свакодневним пословима, не прекида везу са међународним организацијама са којима је сарађивао током свог службовања у Женеви. Тако, на пример, моли МИП да му одобри четири дана одсуства да би могао да присуствује Међународном конгресу за јавне хигијенске радове, чији је члан, у Женеви 13. – 14. 10. 1936, што му је одобрено.⁵⁹ Генерални конзул Лазаревић је Драшковића и за 1936. годину оценио у суперлативима: владање – примерно, достојно чиновника дипломатско-конзуларне струке, стручна спрема – одличан, врло марљив, поуздан, ради с одличним успехом; препоручује се за све ове и политичко-административне и економске послове, предлаже се за одличну оцену; заслужује унапређење за које је испунио законске услове.⁶⁰ Унапређење у секретара б. групе се коначно и остварује 5. новембра 1937. године.⁶¹

Крајем 1937, дотадашњи генерални конзул Лазаревић завршава свој мандат у Марсељу, те Драшковић као жеран отпавља послове Генералног конзулата све до доласка новог генералног конзула Ивана Герасимовића.⁶² Крајем 1937. требало је да се врати у Београд, али се разрешење од дужности два пута одлаже, последњи пут до 5. марта 1938. године.⁶³ Током боравка у Марсељу, 1935. године, родио му се син Иван. Драшковића коначно разрешавају 6. марта и он се јавља на дужност у МИП у Београду, 16. марта 1938. године.⁶⁴

57 АЈ, 334-Персонални-151-474, 346, Квалификациони лист за 1935. од 31. 12. 1935.

58 АЈ, 334-Персонални-151-474, 347, Допис МИП П. Бр. 6558 од 9. 6. 1936.

59 АЈ, 334-Персонални-151-474, 358.

60 АЈ, 334-Персонални-151-474, 360, Квалификациони лист за 1936. од 10. 1. 1937.

61 АЈ 334-Персонални-151-474, 243, фолија 5, Указ У. Пр. Пов. Бр. 5729 од 5. 11. 1937. Секретар б. групе би данас био еквивалент другом секретару.

62 Записник о пријему и предаји дужности између досадашњег жерана Генералног конзулата г. Драшковић Душана, вицеконзула и г. Герасимовић Ивана, генералног конзула, према решењу МИП У. Пр. Пов. Бр. 6036 од 2. децембра 1937, у Генералном конзулату 26. јануара 1938. (АЈ, 334-92-340).

63 Допис ГК Марсељ Пов. Бр. 45 од 15. 02. 1938, да му се продужи до 5. марта 1938. и да се на његово место пошаље Пећанац Душан и да се именује за одговорног рачунопологача. (АЈ, 334-Персонални-151-474, 376).

64 АЈ, 334-Персонални-151-474, 243, фолија 6, У. Пр. Пов. Бр. 1311 од 6. 3. 1938.

По повратку, распоређен је у Политичко одељење,⁶⁵ а од новембра исте године, ради у VI одсеку истог одељења.⁶⁶ У децембру, међутим, долази до врло чудног обрта у каријери Драшковића. После непуних 13 година рада у државној служби, у својој 41. години, Драшковић је изненада стављен у стање „покоја“ (пензије), 10. децембра 1938, дан пред одржавање парламентарних избора.⁶⁷ После тога, 29. децембра, Драшковић тражи одсуство од 10 дана ради одласка у Француску, где има да уреди извесне породичне ствари, што му се одобрава.⁶⁸ У МИП-у га коначно разрешавају дужности 10. јануара 1939. и одређују му пензију у износу од 623,30 динара.⁶⁹

Разлози за ово изненадно пензионисање не наводе се у персоналном листу Драшковића, већ се у Указу помињу само одговарајући чланови Закона. Међутим, у једном другом досијеу, у строго поверљивој архиви, налазе се два документа која би могла да укажу на непосредни повод за његово пензионисање. Реч је о писму које је Драшковић 12. новембра 1938. упутио свом блиском рођаку Будимиру Н. Драшковићу, трговцу из Ариља. У њему је о политичкој ситуацији поводом предстојећих избора, поред осталог, писао: „...да се избори спроводе као некад, у слободи, ја бих се можда решио на кандидацију, овако је свака кандидација врло скупа и тешка, уз то и несигурна... Некад ће и то бити. Дотле ћу гледати да наш крај помажем преко својих пријатеља. Највећи број мојих другова и пријатеља налазе се сад у опозицији и кандидују се на листи Мачековој. Зато је најбоље сад гласати за ког опозиционог кандидата без обзира којој групи припадао. Најбоље је ићи уз кандидата опозиције нашег среза, који изгледа најозбиљнији човек и који ће вам свима збиља ваљати. Листа опозиције добиће већину у земљи. Ми Србијанци морамо сви сад бити у опозицији данашњој влади, која није испунила обећање и дала

65 АЈ, 334-Персонални-151-474, 388, У. Пр. Пов. Бр. 1728 од 31. 3. 1938.

66 АЈ, 334-Персонални-151-474, 389, У. Пр. Пов. Бр. 6224 од 18. 11. 1938. Шести одсек Политичког одељења МИП био је задужен за државе које су играле најмање запажену улогу у југословенској спољној политици (Мићић, *Од бирократије до дипломатије*, 108, 109).

67 „На предлог председника Министарског савета и министра иностраних послова, на основу параграфа 103 ст. 1, 104 т. 16, 110, 113, 116, 123, 128 ст. 1, 263 ст. 7 Закона о чиновницима од 31.03.1931, решили су и решавају да се Душан Драшковић, секретар VI положајне групе стави у стање покоја са правима на пензију која му према годинама службе припада“. АЈ, 334-Персонални-151-474, 392, Указ У. Пр. Пов. Бр. 6720.

68 АЈ, 334-Персонални-151-474, 393.

69 АЈ, 334-Персонални-151-474, 396, У. Пр. Пов. бр. 89 од 13. 1. 1939.

обећане слободе народу. Сад је нама Србијанцима најгоре, а ми Србијанци смо највише трпели за ову земљу“.⁷⁰

У вези с Драшковићевим писмом, у истом досијеу налази се и (вероватно) полицијска достава, куцана писаћом машином (потписана само иницијалима В. М.), која цитира главни део његовог писма и на крају у напомени наводи да је „провером установљено да је писац наведеног Душан Драшковић, саветник МИП, синовац поч. Милорада, његова жена Елен, родом је из Париза“.⁷¹

Према причи Душанове супруге, коју је знатно касније испричала својој ћерки Силвији, један од разлога за изненадно „пензионисање“ је наводно био и у томе што се Драшковић супротставио свом шефу у МИП-у и скинуо фотографију Хајнриха Химлера, коју је овај, очито про-нацистички настројен, држао на зиду своје канцеларије, те је вероватно дело вао код руководства да Драшковића ставе у „покој“.⁷²

Пошто је почетком фебруара 1939. пала влада Милана Стојадиновића и за министра иностраних послова дошао Александар Цинцар-Марковић, у немогућности да себе, супругу и четворо деце издржава са скромном пензијом, Драшковић се 21. фебруара обраћа новом министру с молбом да га врате у Министарство.⁷³ Министар већ 28. фебруара доноси одлуку да се Драшковић врати у службу, у звању секретара у коме је претходно и био (6. група), и распоређују га у Политичко одељење.⁷⁴ Драшковић 12. новембра 1939, у складу са законом, потписује нову заклетву владајућем Краљу и Отаџбини.⁷⁵

Док ради у МИП-у у Београду, на међународној сцени дешавају се бурне промене. Спроведен је аншлус Аустрије, Судетска област је припојена Немачкој, а у септембру 1939. почиње Други светски рат. Драшковић 10. фебруара 1940. моли Управно одељење МИП-а да га унапреде у секретара V положајне групе јер је испунио услове, има велику породи-

70 АЈ, 334-Строго поверљиви досије Персоналног одсека-53-145, 256, 257.

71 АЈ, 334-Исто-53-145, 258, 259, Полицијска достава од 14. 9. 1938.

72 И-мејл Драшковићеве ћерке Силвије аутору од 20. 4. 2022. године.

73 АЈ, 334-Персонални-151-474, 403, писмо Драшковића. Из писма се види да је Драшковић са породицом становао у Београду у ул. Његошевој 80/II (ова зграда још постоји). На истој адреси је наставио да живи и по повратку у службу. Историјски архив Београда, фонд I, Управа града Београда, Картотека житеља града Београда и Земуна, картон житеља Душана (Стојана) Драшковића.

74 АЈ, 334-Персонални-151-474, 404, Решење о повратку у службу у истом звању, У. Пр. Пов. бр. 1077 од 28. 02. 1939.

75 АЈ, 334-Персонални-151-474, 410.

цу, а живи искључиво од својих припадности.⁷⁶ МИП-у су потребни искусни дипломати, те се доноси одлука да га упуте за секретара 5. положајне групе у Краљевско посланство у Паризу. До тада, Драшковић је апсолвирао и Правни факултет у Београду, а поред знања француског и немачког, научио је да се служи и енглеским језиком.⁷⁷

Уочи почетка немачког напада на Француску, Драшковића Указом од 8. маја 1940. постављају за првог секретара у Краљевском посланству у Паризу.⁷⁸ Као што је то уобичајено, Драшковић припрема селидбу породичних ствари, чији списак МИП оверава 27. маја 1940. ради њиховог међународног транспорта.⁷⁹ Пре одласка, Драшковића шаљу као дипломатског курира у Лондон, одакле треба да оде директно у Париз. Пошто је његова породица у Београду, Посланство из Лондона јавља МИП-у да је Драшковић 10. маја кренуо за Париз и моле да се његова супруга извести да би отпутовала за Француску.⁸⁰ У МИП-у га званично разрешавају дужности 30. маја 1940, а у Посланство у Паризу се јавља 1. јуна 1940.⁸¹ Нови шеф био му је посланик у Паризу и Берну, Божидар Пурић, са којим се претходно мимоишао у Женеви.⁸²

76 АЈ, 334-Персонални-151-474, 418.

77 АЈ, 334-Персонални-151-474, 243, фолија 3. Пета група одговарала би данашњем звању првог секретара.

78 АЈ, 334-Персонални-151-474, 422, У. Пр. Пов. Бр. 2270.

79 Списак ствари (укупно 19 разних комада) састављен на српском и француском језику и оверен од стране МИП-а (АЈ, 334-Персонални-151-474, 425). Ствари, нажалост, тада не стижу у Париз, већ због ратне ситуације бивају загубљене у вагону који је остављен на једном споредном колосеку у Француској и, према исказу Драшковићеве ћерке Силвије аутору, нађене су тек после две-три године у једном вагону код Клермон Ферана (*Clermont-Ferrand*). (И-мејл аутору од 13. 10. 2022. године).

80 АЈ, 334-Персонални-151-474, 419, Шифровани телеграм Бр. 701, У. Пр. Пов. бр. 2268.

81 АЈ, 334-Персонални-151-474, 428, Телеграм Посланства Паризу Пов. Бр. 595.

82 Божидар Пурић (1891–1977), правник и дипломата, основне и докторске студије завршио је у Паризу. Био је добровољац у српској војсци од 1912. године. У дипломатску службу ступио је 1916, обављао је различите послове у министарству, слат је на дужности у САД, Русију, Немачку и Британију. Током министарских мандата Богољуба Јевтића био је начелник ПО МИП од 1932, те помоћник министра иностраних послова од 1933. године. Милан Стојадиновић га је предложио као свог другог кандидата за министра спољних послова 1935, али се Двор није сложио с том идејом. Потом је постављен за посланика у Паризу и посланика у Берну, и учествовао као први делегат на заседањима Скупштине Друштва народа и састанцима Мале антанте и Балканске антанте у Женеви, од 1935. године. Оженио се Даром, ћерком Николе Пашића, 1928. године. Био је председник емигрантске владе у Лондону 10. 8. 1943. – 1. 6. 1944. (АЈ, 159, кутије 24 и 31; АЈ, 334-Персонални-186-509, персонални досије Божидара Пурића; Нада Петровић, „Посланство Краљевине Југославије у Француској – Париз и његова грађа“, *Архив. Часопис Архива Југославије* 2/2001, 32; Драгош

Убрзо по Драшковићевом доласку, нацистичка Немачка напада Француску и већ 14. јуна заузима Париз. Примирје је потписано 22. јуна 1940. и док један део Француске окупира Немачка, у јужном делу земље образује се тзв. слободна зона, са владом у Вишију (Vichy), на челу с маршалом Филипом Петеном (Philippe Pétain). С обзиром на рат и окупацију, Душанов отац Стојан, који живи у Крагујевцу, пошто више не добија вести од свог сина, забринуто пише МИП-у с молбом да га обавесте шта се догађа с Душаном. МИП га 3. јула 1940. године извештава да је његов син добро и да ће му се јавити.⁸³ Исте јесени, Посланство Југославије премешта се у Виши, јер се тамо сели и француска влада.

Из квалификационог листа Драшковића за 1940. годину, који је 6. 1. 1941. попунио посланик Пурић у Вишију, види се да је „врло доброг владања, стручне спреме врло добре, марљив, поуздан, радио конзуларне и административне послове, способан за све наше послове и даје се оцена одличан“.⁸⁴ Драшковића у пролеће 1941. МИП одређује да заступа генералног конзула у Мецу, за време његовог одсуства, али немачке власти то не одобравају.⁸⁵

После Априлског рата, влада у Вишију, под утицајем Немачке, прекида дипломатске односе са Југославијом 15. августа 1941. године. О могућности одузимања карактера званичне мисије Посланству Краљевине Југославије у Вишију најпре јавља посланик Шуменковић из Анкаре.⁸⁶ Посланик Пурић је обавестио владу Краљевине Југославије у Лондону да његове званичне функције у Вишију престају 15. августа 1941. године.⁸⁷ Посланик у Вашингтону Константин Фотић обавештава 21. августа да је МИП САД издало инструкцију америчком Посланству у Вишију да

Петровић, Предраг Крејић, „Српски и југословенски дипломатски представници у Сједињеним Америчким Државама 1917–1945“, *Архив. Часопис Архива Србије и Црне Горе* 1-2/2007, 192; Мићић, *Од бирократије до дипломатије*, 137, 213).

83 „Министарству иностраних послова част је известити вас да је Краљевско посланство у Француској сада привремено у *Guéthary, Basses Pyrénées*, где се Душан Драшковић вероватно налази. С обзиром да постоји могућност успостављања нормалних веза са Француском, МИП је мишљења да ће вам се син вероватно ускоро јавити“. (АЈ, 334-Персонални-151-474, 429). По свему судећи, Посланство је било прво евакуисано у место *Guethary*, које се налази у југозападној Француској на обали Атлантика, а тек после је премештено у Виши.

84 АЈ, 334-Персонални-151-474, 431.

85 АЈ 334-Персонални-151-474, 432, 433, Решење У. Пр. Пов. Бр. 1375 од 18. 3. 1941.

86 Петровић, „Посланство Краљевине Југославије у Француској – Париз и његова грађа“, 32, 33.

87 Исто, фуснота бр. 35.

преузме заштиту интереса Краљевине Југославије у Француској. После уласка САД у Други светски рат, Фотић је обавештен да заштиту интереса преузима француска влада, од 7. јула 1942. године.⁸⁸ Према подацима фонда Емигрантске владе, у Посланству Југославије у Вишију у периоду април–јун 1941. радили су посланик, четири секретара и званичник.⁸⁹

Указом од 8. 12. 1941. Драшковића постављају за секретара Посланства у Берну.⁹⁰ Међутим, то се не остварује јер се с тим није сложила швајцарска влада. Посланик у Берну Момчило Јуришић-Штурм обавештава МИП у Лондону да „овдашње федералне власти стоје на принципу не одобравати боравак бившим дипломатским чиновницима страних држава као и оним чије мисије су укинуте. Број оваквих тражења је врло велики и никоме се није излазило у сусрет. Из разлога тих одбијају и Драшковићу дати право боравка у Швајцарској.“⁹¹

Драшковић остаје на територији владе под управом Вишија јер се формира тзв. *Comité d'Assistance Yougoslave*, који је требало да сарађује с владом из Вишија у решавању проблема југословенских грађана. Генерални конзул из Марсеља Герасимовић тражио је од помоћника министра иностраних послова и посланика у Лондону (у својству отправника послова) Владимира Милановића да разјасне статус Драшковића и објашњење по ком основу је остао у Француској. У погледу односа између Посланства и Генералног конзулата, желео је да сазна да ли је Драшковић био придодат бившем конзулату, односно поменутом Комитету за помоћ, или је био аутономно лице с правом директног општења са МИП-ом без обавезе да о томе реферише.⁹² Нинчић је одговорио 28. 4. 1942. да су Драшковић и Добривоје Мајданац били додељени Генералном конзулату на рад и да су морали да раде на основу Герасимовићевих инструкција.⁹³

О разноврсним активностима Драшковића у Вишију, његовом патриотизму и борби за заштиту интереса Југославије, речито говори и једно његово писмо упућено 24. маја 1942. министру Момчилу Нинчићу. Реч је о периоду у коме дипломате Краљевине Југославије делују у оквиру интересне секције Америчке амбасаде, која заступа интересе Југославије код француске владе у Вишију. Из писма је очито да он није за-

88 Исто, фуснота бр. 36.

89 Исто, фуснота бр. 56.

90 АЈ, 334-Персонални-151-474, 435.

91 АЈ, 334-Персонални-151-474, 439.

92 АЈ, 334-Персонални-151-474, 441, Стр. Пов. Бр. 105 од 16. 3. 1942.

93 АЈ, 334-Персонални-151-474, 441, МИП КЈ Лондон Посланству Берн, Уп. Пов. Бр. 934 од 28. 4. 1942.

довољан сарадњом с генералним конзулом Герасимовићем. Драшковић настоји да прикаже ситуацију у којој се Посланство у Вишију налази и под којим условима ради. Он, поред осталог, пише: „Знате под којим условима овде живимо и радимо. Ако су материјални све тежи, политички и морални су напротив сада блажи и лакши. Немци су мање брутални и попустљивији према Французима у Вишију. Овде се то тумачи као знак немачке слабости, последица стања на руском бојишту и у самој Немачкој.“ Драшковић се у писму жали на генералног конзула који одбија да уз пошту Конзулата прослеђује његове извештаје Министарству или министру лично, и указује да Герасимовић назива његове извештаје „пискарањем на које немам права, обичном свињаријом кад их ја после шаљем преко Америчке Амбасаде“. Драшковић сматра да „Генерални конзул не схвата тежину свога поступка, да не говоримо о пажњи коју мора имати према колеги, нарочито према мени који сам био према њему не само врло коректан већ и необично трпељив, јер је његова природа апсолутно неподношљива“, и моли министра да на ове поступке скрене пажњу Герасимовићу. При том указује да му је то први пут да се жали на неког колегу, али да има граница у свему. Истиче да „сви треба да знају шта је био наш 27 март и да се према томе управљају. Треба сви добро да знамо да је прошло време ћефа и самовлашћа, и указних величина“. Драшковић обавештава министра да су му у МИП-у саопштили да „у Лион стиже неки Кокотовић (усташа), да према трговинском споразуму од 1 априла о.г. тамо организује Биро хрватске економске делегације, у ствари неку врсту претставништва“. Због тога, он указује да „пошто у Марсељу за мене нема тако рећи никаква посла, то ћу највећи део времена проводити овде и у Лиону, где треба на све начине сметати Павелићевој банди и где имамо један стални секретаријат“. Драшковић, такође, даје предлог министру – ако то до сада није учињено, „хитно је да се наш лионски почасни конзул г. Херард, преко Америчке Амбасаде, ‘деградира’, јер и даље продужује да нам прави штете и худи угледу наше земље“.⁹⁴

Драшковић се, такође, у посебном писму обраћа министру иностраних послова Нинчићу, у коме указује на свој тежак материјални положај. Он захваљује што је министар изашао у сусрет његовој молби за премештај у Женеви, иако то није било могуће извести. Моли га да прими његову и захвалност његове жене, те се жали на неправедно малу пла-

94 АЈ, 334-Персонални-151-474, 443.

ту, посебно зато што је он који издржава велику породицу изједначен с другим запосленима.⁹⁵

МИП у вези са статусом Драшковића обавештава Посланство у Берну 15. 7. 1942: „Молим саопштите Герасимовићу: Драшковићу одобрено да остане у Вишију и да као технички саветодавац помаже француском МИП-у у заштити интереса наших држављана. Саопштите му да то не мења његов положај, односно да сте му ви шеф. Јовановић“.⁹⁶

Генерални конзулат у Марсељу обавештава Политичко одељење МИП-а и доставља пројекат француског МИП-а на основу кога ће с њим начинити коначан споразум о преузимању заштите наших интереса у Француској. На основу Споразума који је ступио на снагу 15. 8. 1942,⁹⁷ формиран је *Le Bureau d'Administration des Yougoslaves*, с циљем да преузме послове бивших југословенских конзулата.⁹⁸

По искрцавању савезника у Северној Африци, нацистичка Немачка 11. новембра 1942. окупира и територију слободне зоне Вишија. Због све теже ситуације и немогућности да се реализује његов легални премештај у Швајцарску, Драшковић схвата да мора да са својом породицом напусти Француску. У томе најзад успева и крајем 1942, најпре сам, без икаквих проблема, прелази швајцарску границу код Женева, а затим преко илегалних канала обезбеђује да му се придруже супруга и четворо деце.⁹⁹ О томе да је цела породица Драшковић прешла швајцарску границу сведочи и списак особа које су регистроване на женевској граници током Другог светског рата, из Државног архива Женева.¹⁰⁰

У Швајцарској, Драшковић је кратко време без ангажмана. Убрзо се његов статус решава постављењем за помоћника шефа Делегације Црвеног крста Југославије у Женеви. Министарство социјалне политике и народног здравља предлаже МИП-у да др Светозар Моачанин¹⁰¹ отправља

95 АЈ, 334-Персонални-151-474, 444.

96 АЈ, 334-Персонални-151-474, 445, У. Пр. Пов. Бр. 1568.

97 АЈ, 334-Персонални-151-474, 447, Телеграм Пов. Бр. 358 од 27. 7. 1942.

98 АЈ, 334-Персонални-151-474, 448.

99 Према исказу Драшковићеве ћерке Силвије аутору, приликом разговора у Београду 24. 5. 2022. године.

100 Archives d'Etat de Genève, Personnes enregistrées à la frontière genevoise durant la Deuxième Guerre mondiale, Etat au 30.07.2009, https://ge.ch/archives/media/site_archives/files/imce/pdf/refugies_1939-1945/listes/d.pdf, (приступљено 29. 10. 2022).

101 Др Светозар Моачанин (1884–1962), био је лични лекар бугарских принчева Бориса и Кирила до 1912, потом лични лекар престолонаследника, регента и краља Александра, кнеза Павла и краља Петра II. Напустио је Југославију у пратњи краља Петра II априла 1941, радио у Лондону до 1942. када је наименован за потпредседника Југословенског

послове Црвеног крста у Женеви,¹⁰² а да његов помоћник буде Драшковић, те да се за представништво обезбеде просторије.¹⁰³ МИП се саглашава с овим предлозима.¹⁰⁴ Иако се име Драшковића не помиње у њима, из бројних депеша види се да је делегација Црвеног крста Краљевине Југославије, упркос томе што је радила у сложеним условима, улагала велике напоре да, у сарадњи са Међународним комитетом Црвеног крста у Женеви, југословенским ратним заробљеницима, као и становништву у окупираној земљи, обезбеди лекове и храну и друге хуманитарне потребе и омогући њихову репатријацију. У персоналном Драшковићевом досијеу нема више података о његовим активностима у представништву Црвеног крста за време Другог светског рата. Од докумената постоји и његов захтев МИП-у да му се признају припадности за породицу и трошкови селидбе за Женеву, али МИП одговара да он није на редовној дужности, те нема право на пуне припадности.¹⁰⁵ А последњи документ који се односи на овај период Драшковићеве службе је одговор МИП-а на упит Министарства финансија којим се потврђује његово службено својство у Женеви почев од 12. децембра 1942, из кога се види да је радио у Представништву и почетком 1945. године.¹⁰⁶

Не знамо тачан датум када се завршила дипломатска каријера Душана Драшковића. Само можемо да претпоставимо да је трајала до краја Другог светског рата. После 1945, Драшковић одлучује да се не врати у Југославију. Са супругом и четворо деце одлази у Француску, где једно време живи на поседу своје таште (супруге покојног Албера Томе) у Гаршију (Garchy) у Бургундији, а касније и у Вишију, где су му на фарми остале ствари из времена рата и где се 1947. рађа његово пето дете, ћерка Силвија Стојанка (Sylvie Stoyanka), која је добила друго име по своме

црвеног крста и југословенског делегата у Међународном црвеном крсту у Женеви (Александар С. Недок, „Светозар Ј. Моачанин“, *Српски биографски речник*, 7 Мл-Пан, ур. Бранко Бешлин, (Нови Сад: Матица српска, 2018), 52).

102 Др Моачанин је био шеф делегације Црвеног крста Краљевине Југославије до краја 1944, када је предао дужност др Милисаву Обрадовићу. Допис Посланства у Берну Генералном конзулату у Женеви, Пов. Бр. 1042 од 18. 12. 1944, да је Министарски савет разрешио др Моачанина својим закључком од 6. 11. 1944. Дужност је предао 29. 12. 1944. (АЈ, фонд 410, Генерални конзулат Краљевине Југославије у Женеви, кутија 3, фасцикла 13).

103 АЈ, 334-Персонални-151-474, 450, Бр. 1191 од 11. 12. 1942.

104 АЈ, 334-Персонални-151-474, 451, МИП-Посланству у Берну, У. Пр. Пов. Бр. 2787 од 12. 12. 1942.

105 АЈ, 334-Персонални-151-474, 453, 459.

106 АЈ, 334-Персонални-151-474, 462, Допис Бр. 141 од 17. 1. 1945.

деди Стојану. После разних неуспелих приватних послова, налази запошлење као библиотекар и преводилац у *Fédération nationale des coopératives de consommateurs (FNCC)* у Паризу, где остаје до пензије. Његова супруга, Елена, једно време такође ради у истој организацији. Душан Драшковић је преминуо од рака, у болници у Паризу, 12. априла 1966, у 69. години живота, и сахрањен је у Гаршију, као и његова супруга, која је преминула знатно касније, 26. јануара 2002, у 96. години.¹⁰⁷ Петоро Драшковићеве деце и данас живи у Француској, а пре неколико година покренули су захтев за реституцију непокретне имовине њиховог деде Стојана у Крагујевцу, која је одузета после његове смрти 1948.¹⁰⁸

Из архивских и других докумената произилази да је Драшковићева каријера, упркос разним непредвиђеним догађајима, напредовала све до почетка Априлског рата 1941. године. Види се да је, као каријерни дипломата, стекао значајно искуство на различитим дипломатским пословима и да се врло добро оспособио за успешан рад у мултилатералној дипломатији (Друштво народа), на политичким и економско-социјалним питањима (посебно из надлежности Међународног бироа рада), као и на конзуларним пословима. Током свог рада у Сталној делегацији при Друштву народа у Женеви, захваљујући својим родбинским везама (таст му је био Албер Тома, директор Међународног бироа рада), Драшковић је био у јединственом положају да има олакшан приступ овој важној међународној организацији и да на тај начин буде од помоћи тадашњој југословенској дипломатској служби. Прераном смрћу Томе, тај важан канал комуникације и извор информација био је, нажалост, затворен, а после тога није се реализовала ни могућност Драшковићевог запошљавања у Међународном бироу рада. Он је, међутим, непосредно пре напуштања службе у Женеви, био део тима Сталне делегације који је био ангажован око југословенске жалбе против Мађарске због Марсељског атентата. А по доласку у Генерални конзулат у Марсељу, одређен је да буде и званични представник владе на суђењу у Екс-ан-Провансу. Добијање југословенског и француског одликовања тим поводом, сведоче о томе да је Драшковић обавио све те задатке на егземпларан начин. Судаћи по одличним радним оценама које је континуирано добијао од својих претпоставље-

107 Подаци његове ћерке Силвије (И-мејл аутору од 20. 10. 2021. године).

108 Према информацијама које је Драшковићева ћерка Силвија пренела аутору приликом разговора у Београду 20. 07. 2021, као и на основу чланка: Gordana Božić, „Silvija Žinod Drašković ponovo među Kragujevcanima – U očevom zavičaju“, *Kragujevačke novine*, 3. 8. 2021, <https://www.kragujevacke.rs/DRUSTVO/Silvija-Zinod-Draskovic-ponovo-medju-Kragujevcanima/>, (приступљено 29. 10. 2022).

них, Драшковић би вероватно и даље напредовао у каријери (предстојало му је унапређење у звање саветника), да га окупација Југославије у томе није омела. Из његових извештаја МИП-у, нарочито током боравка у Вишију, видан је висок степен професионализма и осећања одговорности према послу, као и патриотизма, што се нарочито испољавало преко његовог залагања да до краја, чак и у тешким условима немачке окупације, заштити интересе своје земље и њених грађана. За период од краја 1942. до 1945, када је радио у делегацији Црвеног крста Југославије у Женеви, нема, нажалост, архивских података о његовим конкретним активностима, али судећи по бројности и значају питања којима се делегација бавила, верујемо да је Драшковић, као већ искусан дипломата, томе дао свој важан допринос, остајући до краја веран начелима којима се у својој додашњој каријери руководио. Због свега наведеног, иако Душан Драшковић није по хијерархији спадао у круг дипломата првог реда, заслужује да буде упамћен као значајан дипломата свог времена, с обзиром на то да је учествовао у важним активностима југословенске дипломатије, којима је дао пуни допринос и у најтежим моментима по своју земљу.

Резиме

У чланку су описани живот и каријера Душана Драшковића (1898–1966), почев од његовог школовања, преко његовог учешћа у Првом светском рату, универзитетских студија у Женеви, с посебним акцентом на године у којима је деловао као дипломата Краљевине СХС/Југославије (1926–1945). Током своје дипломатске каријере Драшковић је радио у Министарству иностраних послова у Београду, Сталној делегацији при Друштву народа у Женеви, Генералном конзулату у Марсељу, Краљевском посланству у Паризу, касније у Вишију и, на крају, у Делегацији Црвеног крста Југославије у Женеви. Током тих година, он није само стекао дипломатске вештине и потребно искуство, радећи с познатим југословенским дипломатама и високим функционерима тог времена, већ је такође био сведок и учесник историјских догађаја који су претходили Другом светском рату, као и оних током самог рата, на најбољи начин служећи својој држави и народу, често и у веома тешким околностима. Иако је безрезервно био посвећен свом дипломатском позиву, Драшковић је истовремено био брижан супруг и отац четворо (касније петоро) деце. После рата, одлучио је да се не врати у Југославију. Остао је у Француској, где је живео до своје смрти 1966. године. Његову беспрекорну дипломатску каријеру прекинуо је Други светски рат.

Sources and Literature

- Arhiv Jugoslavije: Fond 159, Stalna delegacija Kraljevine Jugoslavije pri Društvu naroda – Ženeva; Fond 334, Ministarstvo inostranih poslova Kraljevine Jugoslavije; Fond 410, Generalni konzulat Kraljevine Jugoslavije u Ženevi
- Istorijski arhiv Beograda. Fond 1, Uprava grada Beograda
- Drašković Žino, Silvija Stojanka. Razgovori sa autorom u Beogradu, 20. 7. 2021. i 24. 5. 2022. godine
- Drašković Žino, Silvija Stojanka. I-mejl poruke autoru od 20. 10. 2021, 20. 4. 2022. i 13. 10. 2022. godine
- Andrić, Ivo. *Diplomatski spisi*, priredio Miladin Milošević. Beograd: Prosveta-BIGZ, 1992. (Cyrillic)
- Archives d'Etat de Genève, Personnes enregistrées à la frontière genevoise durant la Deuxième Guerre mondiale, Etat au 30. 07. 2009, https://ge.ch/archives/media/site_archives/files/imce/pdf/refugies_1939-1945/listes/d.pdf (pristupljeno 29. 10. 2022)
- *Conference for the Reduction and Limitation of Armaments, List of Delegates and Members of Delegations* (Revised), Geneva, 1932, <https://dspace.gipe.ac.in/xmlui/bitstream/handle/10973/53972/GIPE-021112-03.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (pristupljeno 29. 10. 2022)
- Dučić, Jovan. *Diplomatski spisi*, priredio Miladin Milošević. Beograd: Prosveta-BIGZ, 1991. (Cyrillic)
- Dučić, Jovan. *Dnevnik 1937*, priredio Miladin Milošević. Novi Sad: IK „Prometej“, 2019. (Cyrillic)
- *Grades et diplômes conférés pendant l'année 1923-1924*, https://www.unige.ch/archives/files/1015/3866/3058/Diplomes_1923-1924.pdf (pristupljeno 29.10. 2022).
- Jovanović Stoimirović, Milan. *Dnevnik 1936-1941*, priredili Stojan Trećakov i Vladimir Šovljanski. Novi Sad: Matica Srpska, 2000. (Cyrillic)
- Petrović, Rastko. *Diplomatski spisi*, priredio Miladin Milošević. Beograd: Prosveta-BIGZ, 1994. (Cyrillic).
- *Pregled spoljne politike Kraljevine Jugoslavije od 1918. do 1935. godine*, priredili Đorđe N. Lopičić, Jelena Đ. Lopičić Jančić. Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu, 2022. (Cyrillic)
- *Université de Genève, Liste des autorités, professeurs, assistants, étudiants et auditeurs, Semestre d'hiver, Octobre-Mars, 1919/20*. Genève, Imprimerie Centrale, 1919. https://www.unige.ch/archives/files/8615/1021/6586/1919-20_Semestre-Hiver.pdf (pristupljeno 29. 10. 2022).

- *Andrić, Ivo – Literat und Diplomat im Schatten zweier Weltkriege (1925–1941)*, her. Branko Tošković / *Ivo Andrić – književnik i diplomata u sjeni dvaju svjetskih ratova (1925–1941)*, ur. Branko Tošković. Beograd: Beogradska knjiga; Graz: Institut für Slavistik der Karl-Franzens-Universität, 2012.
- Bajin, Zoran. *Spaljković. Diplomata i kontrarevolucionar*. Novi Sad: IK „Prometej“, 2021. (Cyrillic)
- Bjelajac, Mile. *Generali i admirali Kraljevine Jugoslavije 1918–1941. Studija o vojnoj eliti i biografski leksikon*. Beograd: Institut za noviju istoriju Srbije, 2004.
- Đukić Perišić, Žaneta. *Nebo nad Beogradom. Andrić i prestonica*. Beograd: Vukotić Media, 2022. (Cyrillic)
- Đukić Perišić, Žaneta. *Pisac i priča. Stvaralačka biografija Ive Andrića*. Novi Sad: Akademska knjiga, 2012.
- Glišović, Dušan. *Ivo Andrić. Istorija i politika*. Beograd: Službeni glasnik, 2017. (Cyrillic)
- Glišović, Dušan. *Ivo Andrić, Kraljevina Jugoslavija i Treći rajh, 1939–1941, I tom*. Beograd: Službeni glasnik, 2012. (Cyrillic)
- Guérin, Denis. „Albert Thomas au BIT, 1920-1932. De l'internationalisme à l'Europe”. (*Institut européen de l'Université de Genève, études, 2–1996, Décembre 1996*), <https://www.unige.ch/gsi/files/2914/0351/6342/guerin.pdf> (pristupljeno 29. 10. 2022).
- Hadži-Jovančić, Perica. *Treći rajh i Jugoslavija: ekonomija straha, 1933–1941*. Beograd: Društvo za urbanu istoriju; Pirot: Pi-press, 2022.
- Karaulac, Miroslav. *Andrić u diplomatiji*. Beograd: IP „Filip Višnjić“, 2009. (Cyrillic)
- Martens, Mihael. *U požaru svetova. Ivo Andrić – jedan evropski život*. Beograd: Laguna, 2020.
- Mičić, Srđan. *Od birokratije do diplomatije. Istorija jugoslovenske diplomatske službe 1918–1939*. Beograd: INIS, 2018. (Cyrillic)
- Milićević, Nataša. „Konstantin Fotić – diplomata od karijere“. *Istorija 20. veka* 1/1998.
- Mitić, Miodrag. *Poete u fraku*. Beograd: IP „Filip Višnjić“, 2002. (Cyrillic)
- Nedok, Aleksandar S. Svetozar J. Moacanin. *Srpski biografski rečnik*, 7 Ml–Pan, ur. Branko Bešlin. Novi Sad: Matica srpska, 2018. (Cyrilic)
- Pavlović, Kosta St. *Onakvi kakve sam ih znao*. Beograd: Otkrovenje, 2004. (Cyrillic)
- Pavlović, Kosta St. *Dnevnik 1930–1932*, priredili Srđan Mičić i Nataša Milićević. Beograd: Istorijski arhiv Beograda, INIS, 2020. (Cyrillic)

- Petrović, Dragoš, Predrag Krejić. „Srpski i jugoslovenski diplomatski predstavnici u Sjedinjenim Američkim Državama 1917–1945“. *Arhiv. Časopis Arhiva Srbije i Crne Gore* 1-2/2007. (Cyrillic)
- Petrović, Nada. „Poslanstvo Kraljevine Jugoslavije u Francuskoj – Pariz i njegova građa“. *Arhiv. Časopis Arhiva Jugoslavije* 2/2001. (Cyrillic)
- Ristić, Ivan. *Milan Rakić u Sofiji*. Beograd: Čigoja štampa, 2018. (Cyrillic)
- *Un grand citoyen du monde: Albert Thomas vivant*, (Société des amis d'Albert Thomas, Paris, 1957), <https://www.tantquilyauradeslivres.fr/biographies-memoires/abert-thomas> (pristupljeno 29. 10. 2022).

- *Politika* (1927)
- *Pravda* (1927)
- *Službene novine Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca* (1923)

- Božić, Gordana. „Silvija Žinod Drašković ponovo među Kragujevcanima – U očevom zavičaju“. *Kragujevačke novine*, 3. 8. 2021. <https://www.kragujevacke.rs/DRUSTVO/Silvija-Zinod-Draskovic-ponovo-medju-Kragujevcanima/> (pristupljeno 29. 10. 2022).

Summary

Bratislav Đorđević

FORGOTTEN DIPLOMATS OF THE KINGDOM OF YUGOSLAVIA: THE CAREER OF DUŠAN DRAŠKOVIĆ

Abstract: The paper is focused on the career of Dušan Drašković (Douchan Drachkovitch), a diplomat of the Kingdom of the Serbs, Croats and Slovenes/Yugoslavia between 1926 and 1945. It analyzes the development of his official career, contribution to the activities of the Yugoslav diplomatic service with the particular emphasis on the phases of his work in Switzerland and France, as well as his family situation to the extent it had influenced his work and career. The article is based on the archival documents, domestic diaries, memoirs and the relevant historiographical literature as well as the witness' interviews.

Keywords: Dušan Drašković, diplomacy, Yugoslavia, Switzerland, France, League of Nations, International Labour Office, International Committee of the Red Cross

The article deals with the life and career of Dušan Drašković [Douchan Drachkovitch] (1898–1966), starting with his school years, through his participation in the First World War, university studies in Geneva, with the special emphasis on the years he spent as a diplomat of the Kingdom of SCS/Yugoslavia (1926–1945). Throughout his diplomatic career, Drašković worked in the Ministry of Foreign Affairs in Belgrade, Permanent Delegation to the League of Nations in Geneva, Consulate General in Marseille and the Royal Legation in Paris, later in Vichy, and finally in the Delegation of the Yugoslav Red Cross in Geneva. During those years, he had not only acquired diplomatic skills and experience by working with well-known Yugoslav diplomats and high-level officials of that time, but also participated in historic events preceding and during the Second World War by giving his best to serve the State and the people, often in very difficult circumstances. While he was unreservedly devoted to his diplomatic calling, he was at the same time a caring husband and a father of four (later five) children. After the war, he decided not to return to Yugoslavia and remained in France until he passed away in 1966. His impeccable diplomatic career was interrupted by the Second World War.